

شیعری کوردی دوای رایپه یین گۆینی ئاس-کائی چاوه وانی ... عه بدولمو ته ییب عه بدو

پیشه کی...

له رمانی (ژهنیاری هه وره کان- علی به ده ر) ده ده تاکه ده نگه
تگه یشتن له موزیکا به رههم ناھه، هه میسه چه مکی موزیکا له
کمه ده نگه جیاواز په کد، به ام ئه و جیاوازیان به ویستیان به
هاوگونجان هه یه، ویستیان به هارم نیایه، ئه گینا جیاوازییه کان
ناکه ده که ونه وه! ها م نیاه وه فیکره یه کی بنه هتی تگه ی موزیکای
له سهر بونیاد نراوه. ده ش ها م نیای ره گه زه ئه ده بییه کان له
پانتایی کاری ئه ده بی و ده قی ئه ده بیدا چه مکی ئه ده بییه یان
شیعرییه به رههم به ن، ههر له سهر ئه و بنه مایه ش ده گو تر (ده قی
ئه ده بی) یان (کاری ئه ده بی) چوارچه وه یه یان شان یه کی کراوه یه به
ئاو ته بوون و تان په ی نوان سه بوون و سه ستراتیژ و سه ده قی
بوونی نوسهر و بوونی ده قی و بوونی خو نهر، ده قی و ده قی نوسهر و
ده قی خو نهر، ستراتیژی ده قی و ستراتیژی دانهر و ستراتیژی خو نهر.

بوونی ده قی و ده قی نوسهر و ستراتیژی دانهر خای له جه مسهری هونه ری
به واتای (وولفگانگ ئایزهر 1926-2007) و ره گه زه ئه ده بییه کان و
جوله ی ته مومژاوی و به شایی و سه پتی و دابه انه کان هه ده گر ته وه.
به ام بوونی خو نهر، ستراتیژی خو نهر، ده قی خو نهر له جه مسهری
ئیست تیکی و ته ئویلکردن و کردنه وه کی ده کان و په کردنه وه ی
به شاییه کان و گه یشتندا هه ده گر ته وه. جه مسهری هونه ری ده قی
دانهره و جه مسهری ئیست تیکی ئه و جه به کردنه یه، که له لایه ن
خو نهر وه به ئه نجام ده گات. له ئاو ته بوونی ئه و دوو ته وه ره یه
به مان ئاشکرا ده به که (ده قی ئه ده بی) یان (کاری ئه ده بی) نه ته نها
ده قی دانهره و نه ته نها له گه جه به کار یه کده گر ته وه! به کو
واقعی سه یه مه له نوان نوسهر و خو نهر دا.

ستراتیژی دانهر

له نوان (ده قی) و (کار) دا

جیاوازی نوان کاری ئه ده بی و ده قی ئه ده بی ئه وه یه که (کار)، کاری
ئه ده بی و هونه ری وه کرده یه کی به رده وامی تگه یشتن، شتکه نییه به

دهستی بهـنـین و خاوهـندارـتی بکهـین، بهـکو فـرمـکه له فـرمهـکانی (بوون) له نـو جیهاندا! کار خودی خـی له بوونـکی تایبهـتا پـشکـهـش دهـکات، بوونـک که به کاری ئهـدهـبی و هونهـرییهـوه پهـیوهـست بـت و ئامادهـیهـکی ههـنووکهـیی ههـبـت، ئامادهـیهـک که (حهـقیقهـت) له رـگایهـوه دهـبـته رووداو! بهـمجـره کاری ئهـدهـبی له حهـقیقهـتی بووندایه، بهـمجـره کاری ئهـدهـبی خـی له ماددییهـتی گوتن دهـرباز دهـکات، بهـمجـره بوونی خـی له دهـنگـدانهـوی پرسی جیاوازی خوـنـهـراندا ههـدهـگرـتهـوه!

بهـام بـ ئهـوهی ئهـو تـگهـیشتنهـی رابردوو شیاوی سهـردهـم بـ (هانز رـبهـرت یاوس 1921-1997) رـکـخـستنی رابردوو و ئـستا له چهـمکی (ئاوـتهـبوونی ئاسـکان) دهـخهـمـئـنـ. ئهـو خهـمـبـاندنه جگه لهـوهی هونهـرکاری و جوانکاری ئیبداعی، له رـگای جـرهـکانی وهـرگر و خوـنـهـر و ئاستهـکانی خوـنـدهـوه دهـستنیشان دهـکات، لهـگه ئهـوهـشدا پرس و دنیا بـینی سهـردهـمی ناوبراویش دهـخاته بهـر رـشـنایی و بهـدواداچوونی جیاوازهـوه.. ههـبهـته دهـمهـو بـم ئامانجی ئهـو تـزهـی (یاوس) رهـخنهـگری ئهـمانی، خهـقـکردنی پـشـنگـکی نوـیه له مـژووی ئهـدهـبی، که جهـخت له تهـئوـیلـکردنی ئهـدهـبی له ساتهـوهـختی (پـشـوازیکـردن)ی مـژوویـانه دهـکاتهـوه. بهـهای جوانی کاری ئهـدهـبی وهـک (یاوس) ناوی دهـبات، بهـرـفرهـوان دهـبـ، چهـنده ئهـو کارهـ بتوانـ ئاسـ چهـسپاو و باوهـکان بـگـ. چونکه ههـر چهـنده ماوهـی جوانی (مهـسافهـی ئیستـتیکی) تهـسـک بـتهـوه و کاری ئهـدهـبی نهـتوانـ (گـان له ئاسـی چاوهـوانی) باودا دروست بکات، ئهـوهـنده له هونهـری کـنـسیومهـر و کـا نـزیک دهـبـتهـوه! (یاوس) جهـخت له پـرـسهـی وهـرگر دهـکاتهـوه، که له ساتهـوهـختی نوسینهـوه دهـست پـدهـکات و له پـرـسهـی تـگهـیشتن (که له رـگا خوـنـهـرـک یان کـمهـک خوـنـهـر له ههـنووکهـدا ئهـنجام دهـدرـت) به ئامانج دهـگات..

(رـلان بـارت 1915-1980) پـیـوايه دهق بهـپـی ئارهـزوو و شارهـزاییهـکانی خوـنـهـر دـتهـگـ، بهـمجـره دهق (دهـقی کراوه) له رـگای خوـنـدهـوه و خوـنـدهـوهی جیاوازهـوه، بهـرهـو بوونـکی زـتر و چـژ دهـبـتهـوه! ههـموو خوـنـدهـوهیهـکی جیاوازیـش داھـنـانی دهـقـکی دیکهـی جیاوازه، دهـقـک که فیکرهـی یهـکـگرتووی کـتـا ئامـزی نـوان دهق و خوـنـهـر، بابـهـت و خودـرهـتـدهـکاتهـوه، وهـک چـن بهـتوونـدی یهـکـگرتنهـکانی نـوان دهق و دانهـر رهـتـدهـکاتهـوه. دهـمهـو بـم له دهـقـگهـرایدا، لهـبهـر ئهـوهی دهق دیلی زمانه، لهـبهـر ئهـوهی دهق دهـکهـوـته نـو زمان و زمانیش بـخـی کـمهـک یاسایی ناوهـکی

به یوهی ده بات، ئه و یاسا و ر سا یانه ش ده که ونه دهره وهی ویستی
دا ه نه ره وه، ب یه خو نه ری ده که را هه می شه ده ب له ر گای چ نه وه
قه له هه وه شانه وه و دوو باره بونیاد نانه وه بکات. ئه و قسه یه
هه وه شانه وه به رانه ر نه بوون وه که مه یل له پ شان ده دات، مه یل له کی
چ نه که را، مه یل له که له سه ر نه فیکردن و ره تکر دنه وه راده ب ته وه و
نک له هه موو حه قیقه ته کی چ نه گیر ده کات!

ستراتیژی خو نه ر

له نه وان (سیم له ژیا) و (هیرمیند تیکا) دا

له هیرمیند تیکا دا (خو نه ر/وه رگر) ه کار ی بوونی خ ی له
به ره مه مه نه وهی مانا کانی کار ی ئه ده بی و هونه ریدا ده د نه ته وه،
به دوا ی مانا کانی بوونیدا ده که نه ت، تا به هایه که ب (بوونی
هه نوو که یی) به چ به نه ت. یان ئاماده یی هه نوو که یی به چ به نه ت،
ئاماده ییه که حه قیقه ت له ر گایه وه ده ب ته رووداو، که واته کار
ئه و ده رب یه نه یه له نه و خ یدا حه قیقه تی بوونمان ب که شف ده کات،
هیرمیند تیکا واته ر گادان به حه قیقه ت ب ته وهی بدو ت.
به ام له سیم له ژیا دا ده ق که مه له داله و ده ب ته ئویل بکر ت،
ئه و کاته ش ده ق بوونی هه یه، که ده خو نه ر ته وه و خو نه ر به شه هو ته
خو نه نه وه ده گات، هچ ده ق که ب بوونی خو نه ر بوونی نییه، به و
مانا یه ش سیم له ژیا له سه ر زنجیره یه کی ب که تایی له
به ره مه مه نه وهی دال و له به ره مه مه نه وهی شه هو ته دا ده ژیت.

ئه گه ر ده ق فه زایه که ب ب ئاو ته بوون، تان پ ی نه وان س ستراتیژ...
ئه وه له ئاس ی خو نه نه وهی (بارت) یدا خو نه نه وه کان و ته ئویله کان
جگه له شه هو ته خو نه نه وه سنوری دیاریکراو ناس ناکه ن، ده ق هه می شه
به کراوه یی ده م نه ته وه، چونکه خو نه نه وه کان به فره یی و جوله ی
چ راو چ ر و کرانه وهی دال و مه دلوله وه به ندن، هه موو ئه وانه ش به
ئاستی جیا وازه وه ده که ونه دوو تو ی گه مه کانی خو نه نه وه وه. دوا جار
بارت ده یه و ب ب ئه و په یوه ندییه ئیر سیه ی نه وان ده ق و خو نه ر،
په یوه ندییه که له سه ر که شکردن و خ دانه دهستی ئاره زوومه ندانه
ده وه ست، نه که کار له کردن و به ره مه مه نه وان.

به ام (یاوس) له په یوه ندی نه وان کار ی ئه ده بی و وه رگر پ له سه ر
ئه وه داده گر ت، که مانا نایه ته چ، ته نها له ر گای په یوه ندی
هاوس یانه، یان له ر گای ر که وته وه نه ب ت، ئه گه ر په یوه ندی
هاوس یانه ته عبیر له م ژووی ئاو ته بوونی خو نه ره کان بکات، یان
ته ئویله چ راو چ ره کانی خو نه رانی له خ دا هه گر تب ت و له
ت که یشتنه وه راب ته وه، ئه وه مانای ر که و تئام نه له ساته وه ختی

ته ئويلکردنه وه بـ کردەى جـبهـجـکردن ههنگاو دهـنـتـ. ههـبهـته ئهـگهـر
ئاوـته بوونی مـژوویی، چهـمکی (ئیسـتـتیکای وهـرگـر) بهـرجهـسته بکات،
ئهـوه (تـگهـیشتن) و (تهـفسیرکردن) و (جـبهـجـکردن) کردەى پهـرهـسهـندنى
(درککردن)ى (هانز گـرگـگادامـر 1900-2002) یمان بیر دهـهـنـتـهـوهـ.

شیعری کوردی (دنیای شیعری) و (شیعری دنیایی)

شیعری کوردی دواى راپهـیـنى 1991ى کوردستانی باشور، کـای ئهـو
شهـپـله شیعرییه دهـگـرـتهـوهـ، که له فهزایه کی تا ئهـندازهـیه کی زـر
ئازاد و زمانـکی تا سنورى پهـرده نه پـشـین خـای دهـنـوسـتهـوهـ، وهـك چـن
بهـشـك لهـو شیعره ی کوردستانی رـژهـهـاتیش دهـگـرـتهـوهـ، که دهـکهـونه
بهـر (شهـپـلی جم) و (شهـپـلی زمان) و ئهـوانیش له فهزایه کی تا
ئهـندازهـیه کی زـر ئازاد و زمانـکی تا سنورى پهـرده نه پـشـین، لهـگهـ
ئهـو لـکـهـهـینهـوهـیه دـهـهـوهـ... (بـ ئهـوه ی روونتر قسه بکهـم دهـبـ بـهـم
شیعری جم له شهـش پاـویه کی شوشه یی دهـکات، که تیشـك بـیـهـت و
تیشـکهـکان دابهـش بن، بـ کـمهـهـ تیشـکی رهـنگین. شاعیری جمی له
رـگای دواخستن و پـشـخـستنی وشه له رسته وه تهـرکیز لهـسهـر یاریکردن
به زمان دهـکات. نموونه ی دهـوـایـی روئیا یی. بهـهـام شیعری شهـپـلی
زمان، دهـست له بونیاد و پهـیوهـندی نـوان کار/ بکهـر/ بهـرکار دهـدات،
کهـلـن و بـشـایـی شیعری دروست دهـکات و رووبهـرـك له نـوان وشهـکان و
کردارهـکان جـدهـهـهـلـت، تا خوـهـنـهـر بهـپـای خوـهـنـدهـوه ی خـای واتاکه
تهـواو بکات. نموونه ی رهـزا بهـراههـنی.)

به کورتی له شیعری نوـای کوردی و شیعری دواى راپهـیـن، چهـمکی
ئازادی به مانای شیعـرـك دـت، که بیر له واتای کات و بنهـما
ئاینیهـکان و فهزای ئایدیـلـژی ناکاتهـوهـ، بهـهـام پهـرده نه پـشـینی
زمان، زمان وهـك له دایکبوی چرکهـسات و پـهـکهـاته ی شیعری دهـبـیـهـت...
له شهـپـلی جم و شهـپـلی زماندا دهـش پهـرده نه پـشـینی زمان،
نه فیکردنی زمانیش بـهـت...

لـره پرسیارـك بهـرجهـسته دهـبـت، ئهـویش ئهـوه یه ئایا شیعری کلاسیزمی
کوردی توانیویه تی له ئاوـهـنه ی کلتوری کوردیدا پرسیارى خـای بکات،
ئهـو شیعره ی شاعیری کوردی دهـیـنـوسـه بهـشـك له کـهـشـهـکانی تاکی کوردی
ههـگـرتـوهـ، دهـتوانین دال و مهـدـلـوی شیعری کلاسیزمی کوردی وهـك
نیشانه ی سوسـهـری له یهـکهـیه کی هاوئا ههنگ بهـرانبهـر یهـك رابگرین،
دهـتوانین کـهـشه وجودیهـکانی مرـفـی کوردی له شیعری کلاسیزمی کوردیدا
بدـزـینهـوهـ، دهـتوانین دنیای کوردی له نـو شیعری کلاسیزمی کوردی به
دهـست بهـهـنـین؟ من ئهـو پرسیارانه بـ وهـهـام جـدهـهـهـلـم، نهـك له بهـر

ئەوێ نائۆم-دەم، بە-کۆ چونکە دەمەو-لە ر-گای ئەو پرسیارانەو بە دواى شیعری نو-ی کوردی و شیعری دواى راپە-ین بکەوم! کەواتە ئەو پرسیارانەم -ئەو خستە روو، تاکو بتوانم پەيوەندى چەمکى (بەدوايە کدانە-گە-ان)ى شیعری کلاسیزمى کوردی و (دیال-گکردن)ى شیعری نو- و دواى راپەرین جوانتر بەرجەستە بکەم...

چەمکى بەدوايە کداگە-ان لە رووی زمانییەو هە-ک-ک-ین و بەدواداگە-انى شت-کە، وەك زاراوێ چارەسەرى فیکرەيەکی ئەدەبى یان بابەت-کی ئەدەبى دیاریکراو لە رووی مەعریفە و حەقیقەت و دنیا بینییەو دەکات. بە دیو-کی دیکە ئەگەر چەمکى بەدوايە کداگە-ان بەو مانایە -ت، کە هەر یەك لە ئ-مە بەعەق- و ئاگامەندییەو بە دواى شت-کدا بگە-ین و هەر یەك لە ئ-مە دەمەتەق- لە سەر پا-نەر و شتى تایبەتى (خ-ی) بکات، بە -ئەوێ ئەو پا-نەرە لای ئەویدیکە ئاشکرا -ت. یان ئەگەر چەمکى بەدوايە کداگە-ان قسەکردن -لە سەر شتى تایبەتى ئەو شیعەرە تایبەتەى کە دوايى هاتوو، ئەو چەمکى بەدوايە کدانە-گە-انى شیعری کلاسیزمى کوردی هەموو ئەوانە پ-چەوانە دەکاتەو!

دیال-گکردن تەواو لە-گە- هەموو ئەو پ-سانە دژ دەکەو-تەو، کە ت-یدا گوتنى رابردوو خ-ی بەسەر ت-گە یشتنى ئ-ستای مر-ییدا دەسەپ-ن-ت، یان کە لە میانى پ-سەى خودى ئ-ستای ت-گە یشتنەو هە-نەقو-او، وەك چ-ن دژ بە هەموو ئەو قسەکردنەشە، کە پ-شتر سەرەتا و ک-تایبان زانراو، کەواتە دیال-گکردن وەك زاراوێ دەمەتەق-یە لە ن-وان دوو کەس و ز-تر لە بارەى بابەت-کی دیاریکراو -لە گە یشتن بە ئامانج-کی دیاریکراو، هەر لەو-شەو دەمەو- بە ناو-نانى شیعری کلاسیزمى کوردی بچمە ن-و ت-گە یشتنى ئ-ستای شیعری نو- و دواى راپە-ینەو، بەو مانایەش ئەو یەکتر نەخو-ندنەو و دابەشبوونی شیعری کلاسیزمى کوردی و هاو-نەگونجانی دەنگە جیاوازه-کانە، شیعری نو- و دواى راپە-ین گروپ گروپ دەکات! وەك چ-ن مەعریفەى ئایینى و فەزا و خەون و خەیا-ی ئایینى شیعری کلاسیزمى کوردی (ئا-ستا، بابا تاهیری هەمەدانی، کت-بى پیر-زى یارسان) دە-تە پا-نەرى نەزانراوى مەعریفەى شیعری و فەزا و خەون و خەیا-ی شیعری نو- و دواى راپە-ین (ب-ئەوێ ئەو پا-نەرە ئایینیە لە شیعردا ئاشکرا -ت)، وەك تایبەتمەندى ئەو شیعەرە تایبەتەى کە دوايى هاتوو! هەر بەو مانایە دەتوانین بە بەبیر-ه-نەوێ شیعری کلاسیزمى کوردی و پا-نەرى نەزانراو، تایبەتمەندى شیعری نو- و دواى راپە-ین بخەینە گومانەو! من و-نەى ئەو گومان و د-ه-اوک-یە وەك جیاوازی ن-وان (دنیای شیعەر) و (شیعری دنیاى)، (مەعریفەى

ئایینی) و (مەعریفەیی شیعیری) دیاری دەکەم... شیعری کلاسیزمی کوردی بە شیعەرکردنی دنیا نییە، بە شیعەرکردنی مەعریفەیی ئایینیە، شاعیر ئێوە کەسە نەبوو، کە جوان لە دنیا دەوان، ئێوە کەسە یە کە جوان زمانێ ئایینی بەکار دەهێن، شاعیر کەشەکانی خۆی فەرمانەش دەکات و شیعری دنیا یی و زمانبازی وەک کەشەکانی خۆی دەبین! لە شیعری دواي راهێندای شاعیر جوان لە دنیا و مەعریفە و خەون و خەیاڵی شیعری دەوان، بەلام لە واقعیی خۆی هەڵدات و خۆی رادەستی بە شیعەرکردنی دنیا دەکات! بە شیعەرکردنی واقعیی ژیان...

قەسە یەکی جوانی (بەختیار عەلی) لە کتێبی (لە دیارەووە بە نادیار، ناوەندی رەشنبیری و هونەری ئەندەشە - سەلمانی) دەوت: شیعەر هەرگیز لەو شوێنەو دەست پێناکات، کە شیعەرێکی دیکە دواي دات. ئێوە قەسە یە لە ناو کەسێکی خۆی دەکەمەووە و لە پەيوەندی نەوان شیعری کلاسیزم و شیعری نوێی کوردی بە کاری دەهێنم... کەواتە شاعیری دواي راهێن لەو زمانبازییە و شیعری دنیا ییە و فەزا و دنیا بینییە ئایینیە دەست پێناکات، بەکو هەوڵ دەدات روو لە دنیا ی بەتای شیعری بکات. (من نامەو وەک دەر دەکەوێت ئێوە چەمکە بە واقعیی ژیان بەستمەو، بەکو هەوڵ دەدەم بە شەو یەکی نادیار چەمکی بەتای شیعری بە پێناسە نەکردنی شیعرییەو بەگە یەنم)

لەرهەدا بەگە ی بەدوا یە کدانەگەانی شیعری کلاسیزمی کوردی وەک ئەو ی (دکتەر مەرف خەزەندەر) قەسە لێکردوو و بە پێی دیالێکتەکان پارچە پارچە نیشانی دەدات، هەر تەنها خۆی لە هاو نەگونجان و بەدوا یە کدانەگەان نابینێت، بەکو ئەو هەش روون دەکات، کە شاعیری کلاسیزمی کوردی شیعری دنیا یی و زمانبازی وەک کەشەکانی خۆی دەبین، بە بە ئەو ی ئەو پا نەرە لە دیالێکتەکەو بە دیالێکتێکی دیکە ئاشکرا بێت... یان لە پێش هاتنی ئیسلامەو بە دواي هاتنی ئیسلام ئاشکرا بێت! دەمەو بەم پارچە پارچە کردن بە پێی دیالێکتەکان لە لایەن دکتەر مەرف خەزەندەر و دا بەشکردنی شیعری کلاسیزمی کوردی بە پێش هاتنی ئیسلام و دواي هاتنی ئیسلام لە لایەن دکتەر (عزەدین مستەفا رەسول) هەو، هەرگیز هاو نەگونجان و بەدوا یە کدانەگەان و دیالێکە کردن رەت نا کات، هەو.

کەواتە کەشە لەو هەدا نییە (بەرابەر 330 پ.ز) یان (زەر دەشت 583-660 پ.ز) بە یە کەمین شاعیری کوردی دیاری بکەین، یان پەتووکی (ئافستە) و (بابا تاهیری هەمەدانی 937-1010ز) و کتێبی پیرۆزی "یارسان 901-1600ز" کەشە لە پەيوەندی نەوانیاندا یە، لە هاو نەگونجان و بەدوا یە کەنەگەان و دیالێکە کردن و یە کتر

نه خو نندنه وه دایه... به نام وهك بمان دهرده كهوت شیعری نو ی کوردی و شیعری دواى راپه یین لهو وه دهست پناكا ته وه، نهك ههر هه ننده به كو له گه هه موو ئه و بنه مایه ئاینیان ههش دژ ده كهو ته وه، كه شیعری كلاسیزمی كوردی خ ی له سهر بونیاد نا وه!

شیعری دواى راپه یین له هه اتن له ژیان ه وه دهست پناكا ته، نهك له سهره تا و كا تایی دیاره وه، ئه وهش چه مکی دیال گگردنی شیعری و ژانوژواری مر یی ت ختر ده كا ته وه. به نام ئایا دیال گگردنی شیعری دواى راپه رین له گه یه كتر و ئه ویدیکه ئامانجی دیاریكراوى خ ی پناكا وه، له و پرسیاره وه هه وه ده دم به شك له شیعری دواى راپه یین له رووی شك وازی نویسن و تكشكاندن ئاس ی چاوه وانى خو نهر دابهشی س پارچه بكه م و له س شك وازی دیال گئام زدا بهرجهسته یان بكه م...

شك وازی ته عبیری ده لاله تخوازانه (گروپی یه كه م / شیعری دنیا یی)

شاعیری تازه گهری كوردی له (دنیا ی شیعری) ه وه ب (شیعری دنیا یی)، له كاری شیعرییه وه ب ده قه گهرایی هه نگاوى هه نا... به نام ئه گهر نیازى زمان له شیعری كلاسیزمی كوردیدا خ سه پانندن بنو ن، هه میسه له سهر وه نام وه ستا ب، نهك پرسیار كردن، ئه وه قسه ی من ئه وه یه كه سه پانندن زمان و نیازى دوور مه وداى زمان یه كتر ته واو ناكهن، من له و به یه كنه گه یشتنه وه، له وه نام وه ب پرسیار كردن، له كاره وه ب ده قه گهرایی قسه له شیعری دواى راپه یین ده كه م!

بگومان هه رگیز ناتوانین زمان له شیعر بكه ینه وه، به نام ده شك شیعر له ئایین بكه ینه وه، ده شك شیعر پرسیار ب، نهك كار له سهر وه نامى ئاماده بكات... زمان شیعر به وه ده بات، به نام بیركردنه وه ی ئاسته كراو و وه نامى ئاماده شیعر ده خاته ئاب و قه وه، خهون و خه یای شیعری شیعرییه ته هه ده ن، به نام و نه ی دنیا ی واقعی، خ ی له بابه تی هه قیقه تدا ده بین ته وه...

زمان وهك ما ی شیعر جیا یه له زمان بازى، زمان وهك پرسیار جیا یه له زمان وهك وه نامى ئاماده، زمان تا قى بكه یته وه جیا یه له وه ی ژیان له رگای زمان ه وه تا قى بكه یته وه... به بواى من چه مکی (شیعری دنیا یی) شیعری نو ی كوردی و شیعری دواى راپه یین به گشتی به ره و (ده رب یینی ده لاله تخوازان ه زمان) و نیازى دوور مه وداى زمان و به تا ی زمانمان ده كا ته وه، به ره و (ته عبیری) و (ته عبیری ئه بستر اکت) و (ئه بستر اکت) مان ده بات، یان له كاره وه به ره و ده قه گهرایی ده ب ته وه. ده شك به شك كى گه وه ی شاعیرانى دواى راپه یین، هه و بدهن گوزارشت له ههست و نهست و ئه و پشنگ و حا ته عه ق ییانه بكهن، كه كاریگهری

کۆ بکه مه وه .

به گشتی شیعی نو و دوای رایه ین بنه ما ئاینیه کان و فهزای ئایدی لژی پشتگو دهخات، له سهر مه یلی خودگه رای و ره تکرده وه راده بته وه! شوازی دهر ب ینی ده لاله تخوازانیه (کاری گروپی یه که م) شیعی دوای رایه ین، خای له رگای ژیا نه وه نیشان دهدا و پشت به ریتمی ناوه کی ده به ست... زربه ی شاعیرانی ئه و گروپه ب ره نگاو ه نگردنی مانا، گرامهر تکه شک ین، هه و ده دهن جوانگوتن و چیگوتن بیار زن، جهخت له شوازی گواستنه وه ی زمان له شه یه ک ب شه یه کی دیکه ده که نه وه (بابه تکه ته نها به لابر دنی ئه ویدی ده ب ت به و شته ی که هه یه)! ب نموونه لادانی زمانی لای (رژ هه به جیه ی) به لابر دنی ت خکردنی گانه وه کتایی دت و شیعی ریه ت ده خاته وه، به ام لادانی زمانی لای (هه ندر ین) به ت خکردنی گانه وه به نده، شیعی ریه ت له چیگوتن و جوانگوتن هه ده گر ته وه... وه ک چ ین هه ند کیان جهخت له دامه زران دنی په یوه ندی نو ی نوان وشه و وشه، وشه و مانا ده که ن، ب نموونه (ته لعت تاهیر) ... هه ند کیان دوای رسته ی شیعی و دووباره کردنه وه ناوک یی ده که ون، وه ک (دلاوهر ره حیمی) ... ئه و گروپه لادانی ده لالی له وه سفه باوه کان به کاری خ یان ده زانن، هه ند کیان لادانی ده لالی به و و ژانی مانا وه ناس ده که ن، به ام به گشتی له سهر و نه ی شیعی و واقعی ژیان کار ده که ن و ریتمی نویسیان خاوه!

(دلاوهر ره حیمی) و کمه هه شیعی (حکایه تی قو)، به قه همی خه ون
نوس، چ 2013):

په و با ی ته یر
پاش ها تنه وه یان له ککه گی ئه و جوتیارانه ی خ یان ده کوشت
ف ینیان لا په شیما نییه
زمانی خاوی مندا
له که خو ننده وه ی سرووده کانی سهر که وتن
ده نگ ی پ کو فره .

دلاوهر ره حیمی هه می شه هه و ده دات لادانی ده لاله تخوازانیه به و و ژانی مانا وه بلک ین، له و نموونه یه ی سهر وه دا هه موو ر ناکییه که له سهر ده لاله تی (خ کوشتن) و ده لاله تی (کوفر) ده وه ست، په یوه ندی (ته یر و ککه و جوتیار) به و و ژان دنی خ کوشتن ر چکه یه کی دیکه ی بیر کردنه وه به خو نهر ده به خشت و خو نهر له چاوه وانییه که وه به ره و چاوه وانییه کی دیکه ده بات، وه ک چ ین له و ک پله یه دا شوازی

گواستنه وهی ناوک ٲیی له ش ٲوه یه که وه ٲ ش ٲوه یه کی دیکه ده بینین... به
مانایه کی دیکه په یوه ندی (زمان و مندا ٲ و سه رکه وتن) هه مان و ٲ و ژرانی
په یوه ندی ن ٲوان (ته یر و ک ٲ ٲ گه و جوتیار) ده نو ٲ ذ...

شاعیر په یوه ندى (تهیر- کښک- جوتیار) به پرسى څکوشتن دهو وژنر، ئه و پرسه له ئاسى چاوه وانى خو نه ردا به رانه به کښمه (مه دلولى مری) ده بته وه، به مانایه کی دیکه څکوشتن له نوان (تهیر- کښک- جوتیار) ساتمه به خه یاى خو نه ر ده کات، ئه و ساتمه یه هر ته نها خو نه ر ناو وژن، به کو خو نندنه وه یه کی دیکه شه ب تهیر و کښک! دواچار ئه وه ی که له و په یوه ندى بانه وه ر ناکى زرى له سهره ده لاله تی څکوشتنه، وه ک گوتم ر ناکى خستنه سهر ده لاله تی کوفر له رسته ی دووه مدا ش وازى گواستنه وه ی زمانه له څکوشتن (مه دلولى مری) ب کوفر (مه دلولى کلتورى)... رسته ی شیعری یه که م له په یوه ندى (تهیر- کښک- جوتیار) دا چه مکی (څکوشتن) وه ک کښکى مری پانه ی گومانو یی به رجه سته ده کات، رسته ی شیعری دووه م، له په یوه ندى (زمان- مندا- سهرکه وتن) دا، چه مکی (کوفر) وه ک کښکى کلتورى گومانو یی ده خاته روو! ده مه و بښم کښکى یه که م مرق وه ک کرده یه کی به رده وام څى به ښه وه ی ده بات، به ام دووه م کلتور وه ک کارکى ب ماوه پى هه ده سات، کښکى یه که م زتر خودگه رایی رښى تدا ده بښ، کښکى دووه م زتر گشتگه راییه، به رووه که ی دیکه چه مکی څکوژى مرق په یوه ندى کی گل با دروست ده کات، به ام له پشت به کوفر دانانى ده نگدانه وه ی ده نگى مندا کلتورکى لکای ده بینر... له گه هه موو ئه وانه شدا په یوه ندى نوان (تهیر، کښک، جوتیار و زمان، مندا، سهرکه وتن) له زربى باره کاند ئاسایى ده که وته، به ام چه مکی څکوشتن و چه مکی کوفر، ئه و په یوه ندى ئاسایه تکه ده شکښ و خو نه ر دوو چارى گومان و ساتمه کړدن ده کات...

کټمه شيعري (له بهر ئاواز ګ نايه و بټه ګ راني، ته ټعت تاهير، ده زګاي چاپ و بټ او کړدنه وهی ئاراس، چ 2011) شټ وازی ته عبيري ده لاله تخوازانهي (ته ټعت تاهير) له سمر کټ کړدنه وهی نټوان لټ کدووره کان (هاونه گونجاوه کان) وه ستاوه، بټ ئه وهی ده لاله ت و مانايه ک به رسته شيعرييه کان ببه خشټ... بټ نمونه پشت به ره نگ ګ يان په سنټ کي نائاسايي ده به ستټ، يان وشه يه ک و وشه يه کي دیکه... بټ ئه وهی خو ټنر دوو چاري ئاو ټدانه وه بکات، بټ ئه وه ش لټ کدوور که وتنه وه يه کي خه يا ټي له نټوان په يوه ندييه ئاساييه کان، له نټوان وشه و وشه داده ټنټ، بټ نمونه:

تـ ھـ یتـ ئاژاوەی دنیا نامـ ەـ

به ندیخانه کان ده بنه دایه نگه

تا وانباره‌کان به ده‌نکه شقارته

پیکا بی بچووک بـ مندا هـ هزاره کان دروست ده کهن،
 په یوه ندى نـوان (مندا ی دایه نکه) و (تاوانباری به نديخانه)
 لـکدووره، بهـام شاعیر ره هه ندى کی نو له پـناو مانایه کی نو و
 تـکشکاندى ئاسـی چاوهـانى خوـنهران و ئاوـدانه وه دروست ده کات...
 بـگومان نه گهرچى وشى (به نديخانه) و (دایه نکه) دوو ناوى گشتگیرن،
 بهـام وشى (به نديخانه) وهـک تـگه یشتن له برى وشى (دایه نکه) دژ
 به یه کن و پرسیار لهو نـوه دا ده چـنن، که چى وهـک شوـن دهـش له گه
 یهـک ئاشتمان بکه نه وه... به مانایه کی دیکه نه گهر دایه نکه لهو
 وـاته دا بـخـی به نديخانه بـت و تاوانباریش هه میسه مندا ی
 هزاران بن، نه وه زمانى شاعیر زمانى ئاوـدانه وه و به دوا دا چوون و
 ره خنه یه، یان به مانا (باختین) ه که ی نه جامى پـکچواندى (دایه نکه)
 و (به نديخانه) پـکه نین و ئازادیه! بهـام شاعیر به راکردن له
 واقع، ناـاسته وـخ و له رـگای به رجه سته کردنى هاونه گونجانی ئاسایى
 به هاوگونجانی نا ئاسایى تیرو توانجى خـی ده وهـشـنـ...
 وهـک گوتمان شـوازی دهر بـین له کارى نه و گروپه دا بهـشـکی گهره ی له
 ره نگدانه وه ی ژيانه وه هـقوـاوه، بهـام له رسته شیعريه کانی
 تهـعت تاهیر جگه له ته عبیرکردن له رـگای ئاوـدانه وه له ژيان و
 دهر وون، جگه له لادانى زمانى له رـگای هاونه گونجانی دوور، لادانى
 زمانى زیاد له پـویستیش ده بینر، یان به مانایه کی دیکه لادان
 ده خاته سهر لادانه وه، نه وهـش کتوپـی و هه دانه دان ده خاته نـو خه یا
 و بیرکردنه وه و خوـندنه وه وه، وهـک چـن ته ختى ئاسـی چاوهـوانى
 خوـنهر ده خاته لهرزه وه و چاوهـوانیه کی بـچاوهـوانى دروست
 ده کات... ده مه و بـم له نـوان لادان و لادان خستنه سهر، هه دانه دان و
 بـشاییدا سپـتى دروست ده بـت، نه وه هه دانه دان و بـشاییه جوله یه کی
 نا ئاسایى له ئاوـدانه وه ی خه یا و بیرکردنه وه ی خوـنهر ده سازـنن:

ئیره یی به چاوى مندا هـ که م ده به م

ده توانـ رکه بگرـت

تا رـناکی بکاته پلیکانه و خـر تام بکات

باده م ماچ بکات و

چـیـک بخاته پاروه نا نـکه وه. ل 39

شـوازی ته عبیری نه بستر اکت

(گروپی دووه م/ دنیای به تا ی شیعری)

دهـش به پـی ئاگایى من و دهر ککردنى من کارى گروپی دووه م، لهو

ناوانه ههـگرینه وه (ته یب جه بار، شاـاو حه بیبه، پهروـز زه بیح

غوـامى، جه میل مورادی، رابه ر فاریق، به شدار سامى، به یان عه زیزی...)

له گه جیاوازییه کانیان... شـوازی نوسین له دنیای به تا ی شیعریدا،

شـوازی (تهـعبیری ئەبستراکت)ه، واتـه له رووی جوـله و ریتـم و داـشـتنـهـوه تهـعبیریـه و له رووی ماناوه رووت دهـکهـوـتهـوه! به گشتی گروپی دنیای بهـتاـی شیعری بهـشـك له هـزی خـی له لادان و ئاماژه خـهـرج دهـکات، بـ پـکردنهـوهی رووتی مانا و بـشاییهـکانی هـهـوـدهـدات تا سنور، پـشت به خـهـیاـی خـوـنـهـر بـهـسـتـ، بـ ئهـو مهـبهـستهـش له رـگـای جوـلهـی شیعـری و دهـر بـینی واقیعی کارئاسانی بـ راڤهـکردن و خـهـیاـی خـوـنـهـر دهـکات! واتـه له زـربهـی بارهـکاندا جوـلهـیهـکی تهـعبیری دهـکـشی و ماناـکانی لـ دادهـماـ و رووتی دهـکاتـهـوه، بـ ئهـوهـی جوـله به گومان و خـهـیا بدات، به گشتی له سـهـر جوـله و جوانی کار دهـکهـن و ریتـمی نوـسـینیـان نیمـچه خـاوهـ...

بهـم (تهـیب جهـبار) له داـشـتـندا ئاسـیـه و له جوـلهـدا ستوونی دهـکهـوـتهـوه، واتـه وشهـکان به شـوهـیهـکی ئاسـیـی له رووی بیر و مهـبهـست و ئاگایی و دروستی ماناوه رستهـکان تهـواو دهـکهـن و دیار و رهـوانـن، شاعیر پهـیـهـوی له یاسا و رـسـای زمانهـوانی و پهـیـوهـندی رـزـمانی دهـکات، بهـم دهـلالهـتهـکانی له (ئاستی ستوونی)دان و لهـگهـ (ئاستی ئاسـیـی) داـشـتـندا هاوگونجاو نایهـنهـوه و لهـگهـ هـهـسـتـپـکـراوه گشتیهـکان و بینراو و ههـسـتهـ مرـیـیهـ باوهـکان و واقیـع دژ دهـکهـونهـوه، ئاستی ستوونی یان دهـلالهـتهـکان جوـلهـی رهـمزی و فرهـ رهـهـندی دهـنوـنـن، دهـلالهـتهـکان بـ قوـایی مانا و جوانی شـ و دهـبنهـوه... ئهـو جیاوازییهـی تهـیب جهـبار خـی تـکـهـ به سـرووشتـگهـرایـی و پـکـچووانـدنه هاونهـگونجاوهـکان و بهـرفـرهـوانـکردنی خـهـیاـی فانتازی و لادان له واقیـع و لادانی دهـلالی زیاد له پـهـویست و دروستکردنی فهـزایهـکی ناباوی شیعری دهـکات! ههـموو ئهـوانه له لای (پهـروـهـی زهـبیـح غوـمـی) پـهـوانه دهـبـتهـوه، دهـمهـو بـم پهـروـهـی زهـبیـح غوـمـی له داـشـتـندا ستوونیهـ و له جوـلهـدا ئاسـیـه؟!

به گشتی کاری گروپی تهـعبیری ئەبستراکت له یهـکهـم (ئاماژه)دا چاو له پـشـخـیان دهـکهـن، ئهـو ئاماژهـکردنه چ حهـقیقی بـت یان خـهـیاـی، چ وهـك جوـلهـی شیعـری بـ، چ وهـك دهـر بـینی واقیعی رـژانه... دواتر ههـموو ئهـو گوتارانه له نـو بـشایـی و سـپـهـتی ون دهـکهـن و شـوهـیهـکی ئەبستراکتی پـهـبهـخـشـن، (بهـم ئاماژه ناوبراوهـکان لای تهـیب جهـبار لهـو قوـاییهـدا ون نابن و دووباره خـیان دهـنوسنهـوه؟!...)

به گشتی ئهـو شـوهـیهـ تهـماشاـکردنه، سهـیرکردنی واقیعه وهـك واقیعیـکی گومانـاوی، لهـلایهـکی دیکهـوه ساتمهـکردنه به خـوـنـهـر وهـك جوـلهـی شیعـری... به مانایهـکی دیکه سهـیرکردنی دنیا به چاوی شیعـر و گومانهـوه، واتـه له چاوی شیعـر و گومانهـوه دـنـه ناوهـوه و ساتمه به

ئاسی چاوه وانی خو نهر ده کهن! تگه یشتنمان ب ئو دوو شوه له
ته ماشا کردن لهو ده رککردنه وه سه رچاوه ده گر، که ئه گهر چه مکی گومان
په یوه ندی نوان شو و کات له واقعیدا تخ بکاته وه، ئه وه جوله ی
شعیری ده لاله ت و للی مانا کان چ ده کاته وه.

دنیای به تا ی شعیری و خه سه ته کانی ش وازی ته عبیری ئه بستراکت،
گه یشتنه به دوورترین خا ی هه سترکردن به واقع و هه سترکردن به وشه ی
رووت و بهرکه وتنی خه یا ی خو نهر، دوا جار لهو ش وازه دا خه ون
جوانترین و نه ی بهرجه سته و ده رککراوه، وه چ ده توانین
ساتمه کردن له ب شای، به ب شاییه کانی ن و بوونی مر ف بچو نین...
ده توانین ئو ش وازه ته عبیری ئه بستراکته دابه شی دوو ش وازی
به ن ویه کدا چوودا بکه ین.

یه که م، ئه بستراکتی ته عبیری (گه ردوونی): ئو ش وازه دوو رووی
هه یه:

رووی یه که می له سه ر کزی ریتم و بایه خنده ان به گرامه ر و بایه خدان
به ش وازی ده رب ینی ستوونی وه ستاوه، چ ی و پ ی و ونبوون له خ
ده گر ت، نموونه ی ئو ش وازه له شیعره کانی (په رو زه بیح غو مامی)
و نموونه ی دیاری له فه وزای شاریپانه ی (کراکه ی) (ره زای عه لی
پوور) دایه...

رووی دووه می له جوله ی سرووشتی (ئو شیعرا نه ی ئاو ب پ شه وه
ده ده نه وه ی) (ته یب جه بار) به مانای خاوی ریتم و بایه خدان به
گرامه ر و بایه خدان به ش وازی ئاس یی ده رب ینی رسته و یه کتر
ته واوکردنی وشه و به دوا یه کدا هاتنی مانا بهرجه سته ده ب ت،
یه که میان گ ینی ئاگایی و نیگا ده نو ننی، دووه میان گ ینی کرده ی
دیتن و ب شای در ژ ده کاته وه...

له ش وازی ئه بستراکتی ته عبیری گه ردوونی، بونیادی جوله
(ئاو دانه وه ب واقع) پ کهاته ی رسته دیاری ده کات، ئو
ئاو دانه وه یه هه و ده دات له ر گای هونه ری سوریا لی و س فیگه ری و
دنیا ییه وه ئه زموونی بوونگه رای ی گه ردوونی خ ی بنو ن، یان ده رب ی
له ناخی سو ب کت و دنیا بینی که سی بکات... بهو مانا یه ش له رووی
ته عبیرییه وه (ش وه کان) دیاری ده کهن، له رووی ئه بسترکته وه
(گه ردوونی) خ ی ده نو ن!

ب زاری ب با خ کی بر دم

مندا ل

به ب یه ک ش بووی

“کمهه شیعری کهسک لرهوه تپه‌ی، شا‌او حه‌بیه، 2008، ل21”

لهو کپله‌یه‌ی شا‌او حه‌بیه‌دا دوو جوله دیاره، جوله‌یه‌کی واقعی که ب‌زاری ده‌ینه‌خش‌ن، جوله‌یه‌کی رووتی وشه که له‌سهر کاغز به ده‌ستی مندا‌ک ک‌شراوه، یه‌که‌میان هه‌ست و هوشیاری رابه‌رایه‌تی ده‌کات، دووه‌میان نه‌ست و ناهوشیاری... ئه‌و کپله‌یه‌ له‌ رووی جوله‌ی شیعری و دا‌شتنه‌وه ته‌عبیرییه، به‌و مانایه‌ی که هه‌ستکردن به ب‌زاری په‌یوه‌ندییه‌کی راسته‌وخ‌ی به نه‌ست و ده‌روونه‌وه هه‌یه، به‌ام له‌ رووی ماناوه رووته ب‌زاری باخ‌که که عه‌ق‌ی سپی مندا و‌نه‌ی ک‌شا ب‌ت، ئه‌وه‌ش هه‌مان ره‌ه‌ند و مانای باخی سرووشتی به ده‌سته‌وه نادات، به‌کو ده‌ب‌ ب‌ پ‌کردنه‌وه‌ی رووتی و ب‌شاییه‌کانی هه‌میشه پشت به خه‌یا و ل‌کدانه‌وه‌ی ناوه‌وه‌ی خو‌نهران به‌ستین، ئه‌و پشت پ‌به‌ستنه‌ش سه‌یرکردنی دنیا‌یه به‌چاوی شیعری و گومانه‌وه و ونبوون له‌خ‌ ده‌گر‌ت! دواچار ئه‌و دوو دنیا‌یه‌ی شیعری ته‌عبیری ئه‌بستراکت، له‌ رووی ته‌عبیرییه‌وه مه‌عریفه‌ی شیعری و دنیا‌بینی که‌سی ده‌ک‌ش، له‌ رووی ئه‌بستراکته‌وه به‌ره‌و ئه‌زموونی بوونگه‌راییی گه‌ردوونیمان ده‌کاته‌وه. هه‌موو ئه‌و قسانه ده‌مانبه‌نه‌وه ب‌ نویسن‌کی پ‌شتر له‌سهر شا‌او حه‌بیه و له‌و‌دا گوتم (ئایزه‌ری ره‌خنه‌گر پ‌یوایه مه‌رجی کارل‌کردنی (ده‌ق) و (خو‌نهر) له‌یه‌کنه‌چوونه! ئه‌و له‌یه‌کنه‌چوونه، نه‌چوونه‌وه سهر ناوک‌یی باو و روانینی باوی نوسهر و خو‌نهره، ئه‌وه ئه‌و کاته‌یه، که نوسهر و خو‌نهر ناسنامه‌ی یه‌کتر له‌بیر ده‌که‌ن. یان خ‌یان له‌ ناسنامه ک‌نه‌که‌یان ده‌که‌نه‌وه، له‌و کاته‌دا ههر یه‌ک له‌ دانوستان له‌گه‌ یه‌کتردا حه‌قیقه‌تی خ‌یان له‌ سهر نا‌شت" یان نا‌ککه‌وتن و نه‌گونجان و‌نا ده‌که‌نه‌وه: ب‌زاری ب‌ باخ‌کمان ده‌بات، مندا‌ک به‌ ب‌یه ک‌شاوویه‌تی... له‌ باخی واقعییه‌وه ب‌ باخی سهر کاغز، له‌ باخی ته‌عبیرییه‌وه ب‌ باخی ئه‌بستراکت... ئه‌و ب‌شاییه‌ی له‌ ن‌وان زینده‌گی و شتدایه، ئه‌و نه‌گونجان و نا‌ککه‌وتنه‌ ده‌ب‌ته هانده‌ر‌ک ب‌ خو‌نهر تاکو هه‌و‌ی پ‌کردنه‌وه‌ی بدات، له‌ سهر بنه‌مای ئه‌و نه‌گونجان و نا‌ککه‌وتن و ب‌شاییه و ناشته په‌یوه‌ندی نو‌ داده‌مه‌زر! ب‌گومان دامه‌زراندنی په‌یوه‌ندی نو‌ له‌ ن‌وان نوسهر و خو‌نهر، له‌ سهر هه‌و‌ی پ‌کردنه‌وه‌ی ئه‌و ب‌شاییه‌یه‌وه د‌ت که خو‌نهر ساتمه‌ی ل‌کردووه.

کمهه شیعری (ته‌یب جه‌بار، ئه‌و شیعرا‌نه‌ی ئاو‌ ب‌ پ‌شه‌وه ده‌ده‌نه‌وه، سلا‌مانی 2011)

باشتر وایه،

دهست بکهین...

به ها ینی تاریکی

ئاردهکە بکهین به پهین...

ب یمه نی ئەست یره.

دهست بکهین...

به رینی قژی مانگ.

ههگبهیهکی ل بچنین،

ب سه فهی ری کاک یشان،

پی بکهین له کول یره. ل 106

قسم لهوه نییه نیازی ها ین، بهرهمهکە ئارد ده ب، یان پهین، ب یمه نی سهوزی باخچه ده ب، یان ب یمه نی زهردی ئەست یره... هه و یده دم قسه لهوه بکه، چ یشکان یهکتر تهواو دهکەن و له سه ه یشکی ئاس یی بهدوایه کدا د ین و گ ینی ینی کردهی دیتن دهساز ینن و جولهی ب یشایی ده ن ینهوه! ئهوهی له ها ینی تاریکی ساتمه دهخاتهوه، یهکتر تهواو کردنی وشهکان نییه، ئاماژه و دهلالهته، خو ینهران له ن وان ئاماژه کردنی وشه (ها ین) و دهلالهتهکانی وشه (تاریکی) خ یان له ناسنامه ک ینهکیان دهکەنهوه، یان به ش ویهیهکی ستوونی له گ ینی کردهی دیتنهوه دهکەونه ب یشایی به دواداچوونی ئاماژه و دهلالهتهوه، له سهر ئه و ب یشایی و نهگونجانه بیر له جولهیهکی نو دهکەنهوه، ئهوهش مهرجی کارل کردنی دهق و خو ینهره... وه ک چ ین ب رینی قژی مانگ و ههگبه دروستکردن هه ر وایه...

ئهوهی له و ک یشهدا سرووشت به واقعیهوه ده بهست ینهوه (به بیره ینانهوهی یمه نی سهوزایی زهوی) و خودی (کول یره)یه، سرووشت له ر ځای به بیره ینانهوهی یمه نی سهوزایی و کول یرهوه به واقعی ر ځانه دهگاتهوه، یهکه میان ل وردبوونهوه و خهیا به ینهوهی دهبات، دووه میان ههستی برس یتی و ژیان... به بیره ینانهوهی یمه نی سهوزایی و به بیره ینانهوهی کول یره، دا شتنی رسته له مانای سرووشتهوه ب واقع دهبات، ئهوهش به ئاس یی بوونی وشه ژیان و به ستوونی بوونی مانای ژیانمان لا روونتر دهکات... به یم رهنگه پرسپاری خو ینهری رهخنهگر به خودگه راییهوه به ند ب یت؟

من پ یموایه گه ینانهوهی (تهیب جهبار)ی شاعیر ب چه مکی سرووشت، پ یکهاتهی رسته و گهردوونی بوون، دیاری دهکات، نه ک ئاو ینانهوهی ب واقعی ر ځانه... هه موو ته ماشا کردن یشکی دیکه ب نهرمی و زبری سرووشت و رامن له پرسه گهردوونییهکانی بوون... ئاماژه و پ یکهاتهی دهلالی رسته دیاری دهکات! ده مه و یت ب یم تهیب جهبار وه ک مر ځی ژاپ ینی سهرقا یی بابه تی تایبته و روخساری ک نکریتی پرسه گهردوونییهکانی

بوون بووه... سهرمهستی ته ماشاگردن کی ب سوری سرووشت بووه، ئه
 ته ماشاگردنه جوانی و چ ژ کی پ ده به خشت، جوانی و چ ژ ک که ت که
 به دیدی ده لاله تخوازان ده ب... ب یه به ران بهر چیمه نی ئه ست ره، قژی
 مانگ، ری کا ک شان و نه نیه سهرسو ه نه ره کانی سرووشت، گوتاری دوو
 لایه نهی خ ی هیه! به و مانایه ی که سهر کی به واقعی ژیا نه وه
 (کول ره) به ستر او ه ته وه و سهره که ی دیکه به نادیار (چیمه نی
 ئه ست ره) و ب شاییه وه، من قسه له کول ره ناکه م، به دوا ی چیمه نی
 ئه ست ره دا ده م...

سرووشت له ت وانی ژاپ نیه کان تیشک ی ژیا ن کی هه تا هه تایه و
 کرانه وه یه کی ب سنوره به ران بهر ب شای و نادیار. به ام مهرج نیه
 ته یب جه باری شاعیر لایه نگیری ئه و ت وانی نه ب ت، ئه و له ری گای
 گوتاری تایبه تی خ یه وه به مانا کانی چیمه نی ئه ست ره، پر ژه ی
 تایبه تی داده مهر ز ن: پر ژه ی شه قامی ئا و دانه وه ب پ شه وه،
 پر ژه ی با ه خانه ی شاخی قوو، پر ژه ی پردی په ی نه وه ی را وه ستان، به
 بیر ه نانه وه ی ئه و پر ژانه له واقعدا مشتوم کی نادیار و شار او ه
 ده ن ته وه... ئه و گوتاره دوو لایه نه، له وه امی ئه ویدیکه ره نگ
 گرتو وه. به ام له ک ی پر ژه کانیدا جگه له پاکژی سرووشت، پاکژی
 دیش گرنگه، جگه له سرووشت وه که رسته، ژیا ن وه ک جوله بایه خ ی
 هیه، جگه له گوتاری تایبه ت، گ ی نی کرده ی دیتنیش ری ده گ...
 به ام هه مووان به مانا کانی چیمه نی ئه ست ره به ره و ب شای شیعری و
 ساتمه کردن به خو نه ران ده کر نه وه!

ش وازی ئه ب ستر اکتی ته عبیری گهردوونی، لای ته یب جه بار له
 په یوه ندیکردن به جوله وه، ئاماژه و ده لاله تی خ ی ده نو ن، جا
 سوریالییانه ب، یا ن وه ک پر ژه ی شیعری دنیا یی، سرووشت گه راییا نه
 ب، یا ن وه ک پر ژه ی خود کی نادیار... هه موو ئه وانه ش په یوه ندیه کی
 بوونگه رای ی له ن و ژیا ن وه ک جوله، گوتاری تایبه ت، کرده ی دیتن
 ده ساز ن، هه موو ئه وانه ش په یوه ندیه کی بوونگه رای ی له ن و ان
 سرووشت و واقع، شیعری و جیهان بینی... دروست ده که ن! چ ژ شیعری له
 ش بوونه وه ب ئه و په یوه ندیه گهردوونیه دایه، ده رککردنی ئه و
 په یوه ندیه گهردوونیه ش به ل و رد بوونه وه ی سرووشته وه به نده و
 ل و رد بوونه وه ی سرووشتیش له ری گای جوله ی ژیا ن و جوله ی ژیا نیش
 جوانی دیتن ده نه خشت، وه ک چ ن جوانی دیتن به ب جوله بوونی
 ده که و ته گومان وه، ب شاییه کانی ده قیش به ب گه اندنه وه ی سرووشت
 ب مر ف و ب شاییه کانی ن و بوونی مر ف، ده که و ته نه بوونه وه!

نمونه یه کی دیکه بهرچاو له شیعره کانی (پهرو ز زه بیج غو امی)

دایه:

“ما میلاریا”

کورسییه کی خه یا یم و

سیگار کی داگیرساو له هه وادا

کەس نامبین!

بـجگه له و با ښدانه ی

که و ښه ی مردووانیان به دهنوک گرتوو و

تـده په ښ!

هه مووان ته نیان!

ژن له مندا کا ترم ښر ټاو ووت ده کات و ده گریټ.

کەس نایبین!

کراس کی ټاویم و

پـکه نین کی هه ښواسراو له بادا.

هه مووان ته نیان!

باران ز ښـایه که

بـوچان په نجره کهم ده ښسـته وه!

له ټاو ښدانه ومان بـ واقع نه کورسی خه یا ی هه یه و نه سیگاری

داگیرساو له هه وادا، نه با ښده و ښه ی مردوووان به دهنوک ده گرن و

نه پـکه نینی هه ښواسراو له بادا، نه کراسی ټاوی هه یه و نه باران

له ز ښـایه ده چـ... به ټام له ټاو ښدانه ومان بـ ټه فسانه هه موو ټه وانه

قسه یان لـکراوه، به گشتی له واقعدا هه موو ټه وانه وه ک جوله ی

(ټاسـی) روت ده که ونه وه، وه ک خه یا ښ فنتازین! واته له لایه ک وه ک

واقعی لـکا ی له گه ښ یاسا و رـسای زمانه وانی و په یوه ندی رـزمانی

هه ښاکه ن، له لایه کی دیکه خه یا ی خو ښه ران ده که نه وه! ده مه و ښ بـم

ټه و شـوه ټاسـیه وه ک بیر و مه به ست و ټاگای، ده توانن له رـگای

ده لاله تی (هه مووان ته نیان) رسته دووره کان لـکنزیک بکه نه وه و کـیان

بکه نه وه! وه ک چـن ده شـ ښداله تی (هه مووان ته نیان)

لـکدوور که ونه وه ی زـتری رسته دووره کان بنوسـته وه و دژ به واقعی

بینراو بـته وه؟!

له رووی دا ښتندا (ستوونی) و له گه ښ هه ستپـکراوه گشتیه کان و

خه یا ی نه بینراو و هه سته مرـیه ښار اوه کانی کلتوری رـژه ښاتی

هاوگونجاو دـنه وه، به و مانایه ش شاعیر (وه ک سندیاد) له سر

کورسییه کی خه یا ی له هه وادا دانیشتوو و سیگاری داگیرساندوو و

که سیش نایبین؟! ژنـک زه مه نی له پـټاو ده ژمـښ و که سیش نایبین...

(ټه و شـ پـکردنه وه ی ښشاییه کانه به خه یا ی خو ښه ر) به دیوه که ی

دیکه شـ ستوونی بوونی ټه و وشانه له فره ره هه ندی خه یا ی تاکي

داهنه و ره مز و فانتازیا و جوانی شاراوهدان، بهو مانایه شاعیر هه و ددهات مانا چه سپاوهدان به جوانی شاراوهد بلهرزنده و شهوهی به تایی شیعری به ره مز و ده لاله تی تازه پ بکاته وه و چایی و پایی و ونبوونی شیعری بنوسته وه!

دووه م: دنیای به تایی شیعری، شهواری ته بسترراکتی ته عبیری (دره وشاوه): ته گهرچی ده که و ته سهر هه مان هلی پشو، له گه ته هه موو ته مومژییهی که هه یگرتووه، به ام له شهواری ته بسترراکتی ته عبیری گهر دوونی روونتر خای ده نو، هه مه هنگی و فره ره هندی له خ ده گرت، مه یلکی ریحی زری تدا به دی ده کرت و له بری پشت بهستن به ونبوون، پشت به که له پوری دره وشاوهی دنیایی ده به ست، ده مه و ب م ته بسترراکتی ته عبیری دره وشاوه، له رووی ته عبیرییه وه خای ر ناک نشان ددهات. له رووی ته بسترکته وه شهوه کان دیاری ده کات، بونیادی جولهی ته بسترراکت پکها تهی رسته دیاری ده کات.

له دنیای به تایی شیعری دا نه خکردنی کاری ته ده بی له جوله وه سهرچاوه ده گرت و له گه انه وهی واقعی ده ره وه (وهک خای) دوور ده که و ته وه، به ته وهی بش خای بنو، یان دنیا بینیی که سی خای وهک جه وه ری دنیا به رجهسته بکات. به نمونه: له (که مه ه شیعری ر یشتن به ئاراسته ی مردووه به زه کان، به شدار سامی، وه زاره تی ر شنبیری و لاوان، چ 2012)...

هه بوونی ت گرنگتره

له هه بوونی پشیله یه کی سپی

گرنگتره له سه گ کی رهش

گرنگتره له ب ق ل 22

ئه و که پله یه پشت به هه بوونی دره وشاوهی دنیایی ده به ست، له بهر ر شنایی که له پورک که رز به هه بووه کان ده گه نه وه و خای به هه بووه کان ر ناک ده کاته وه و هه و ددهات له ر گای ته که له پوره وه رز له ناوه وهی خای بگرت... دنیای (مرق، پشیله، سهگ، ب ق...) و هه موو بوونی ت ده خاته دووتووی و نه یه کی ته بسترکته وه به ئه ویان ده چو، ل کچوواندن مرق به ئاره، ته نها دنیای به تایی شیعری به رجهسته ناکات، به کو دنیا یه کی دیکه و بیرکردنه وه یه کی دیکه به سهر چاوه وانی خو نه ردا ده کاته وه... ره نگه پرسیار ته وه به به هه بوونی (مرق) ده به له هه بوونی پشیله یه کی سپی و سه گ کی رهش... گرنگتر به ت، به پکها تهی رسته و ناوک یی ده به له سهر بایه خی دنیای نه بینراو ته ماشا بکه یین؟ ره نگه به شه کی وه امی خو نه ر بکه و ته سهر دره وشانه وهی بینراو به ته وهی نه بینراوی ناوه وه به رجهسته بکه یین، ر ناکی خسته سهر بینراو له پ ناو بینینی نه بینراو، هر ته نها

شځې بوونه وه نښه بهر و قوځايي و تاریکي، به ځکو شځې بوونه وه شه بهر و بونیاد نانی په یوه نډیه کی تازه له نځوان دهق و خوځنه ر، په یوه نډیه کې له سهر بینراو و نه بینراو هه ځرا بڼت، په یوه نډیه کې له سهر دوو بوونی جیاواز بونیاد ځرا بڼت... دژ به بڼه بایه خکړدنی په یوه نډی نځوان دوو بوونی جیاواز وهستا بڼت... هه ځبه ته ځرخدانان بڼه ټو په یوه نډیه نوځیه، هر ته نها به ټاشتبوونه وه سهر سامان ناکات، به ځکو وامان له دهکات به سهر ټو وانیني پځشوی ځماندا بچینه وه...

دواچار ټو دوو درهوشانه وه یه، یان بایه ځی مرځ و چواندنی به ټاژه له وځنه یه کی بڼه پرده دا روونتر درده که و ټت، به و مانا یه ش ټو ځ رووتکرده وه یه، ترسانه له مرځ! له و وځنه ټه بستر اکتدا ټاژه ټان که متر ټازار به شاعیر ده گه یه نن، ټه وه ی زځرتین ټازار به شاعیر ده گه یه نځت خودی مرځ ټه، ټه وه ش وځنه نه بینراو ه کی ناو وه ی شاعیره و له گڼ ټانه وه ی واقعی دره وه (وه ځی) دوور ده که و ټه وه، بڼه ټه وه ی ناو وه ی ځی بنو ځنځ، یان وه ځ تا که کهس بوونی ځی له دا کځ کیکړدنی هه تا هه تایی درهوشانه وه هه ځگر ټه وه و بڼه له هه بوونی ټ ترساو و بریندار و ماندووم!

پشيله يهك له كځان په ييه وه و
منداک له سهر بان کځتری هه ده فځاند و
ژنځکیش سهری له درگای حهوشه دره ځنا و
منی بیني و
هیچی نه گوت، به ټام ترسا
من په یغم له و ځدا.
پشيله يهك له كځان ده په ييه وه و
منداک له سهر بان کځتری هه ده فځاند و
ژنځکیش سهری له درگای حهوشه درده ه ځنځ و
ټ ده بینځت و ده ترسځت، به ټام
هیچ نا ټت

په یغم به، له و ځدا. ل 49-50

لځره هه و ځنا دم جار ځکی دی خه یا ځکراوی کلتوری به درهوشانه وه ی دروونیه وه بلکه ځنم، بڼه ټه وه ی ټرزش بڼه ناو وه و نه بینراو ه کان بگڼ مه وه، وه ځ چڼ قسه له ټاو ځنه بوونی دیمه نی یه کم بڼه دوو هم و کور تکرده وه یان له دوو دره ټه نجامی ټه بستر اکتدا ناکه م، به ځکو هه و ځده دم ټو گوتاره کلتوریه بځمه بهر چاوان، که له نځوان (من په یغم له و ځدا) و (په یغم به، له و ځدا) رووتکراو ه ته وه... بڼه ټه وه ش پشت

به پرسپاری خو، نهر و پ، شوازی کردنی خو، نهر ده به ستم! ئایا من په یقم له و، دا دواچار په یقم به، له و، دای ل، ده که و، ته وه، یان ده ش، ت، گه یشتنی په یقم به، له و، دا، ب، ت، گه یشتنی من په یقم له و، دا، ب، چه مکی ترسان بگه، نینه وه؟

ل، ره دا شیعریه تی دهسته واژه ی (من په یقم- په یقم به) گه شه کردن و گواستنه وه ی دوو ج، ر له (ترس) ده گه یه ن، ت، یان به مانایه کی دیکه هاوگونجانی ن، وان (ئامانج/ بابهت) له و دهسته واژه یه دا پ، وانه یه ب، شیعریه ت، ئه و شیعریه ته ی ده که و، ته ن، وان گه شه کردن و گواستنه وه ی جوله وه... که واته من په یقم له و، دا ب، په یقم به له و، دا ئاستی وازه، نان له هه بوونایه تی له یه کم و گه شه کردن جوله له دووهم ده نو، ن، ! به و مانایه ش وازه، نان له هه بوونایه تی مانای فره نگی و گه یشتن به گه شه کردن ئاستی ده لالی به یه ک، ل له داه، نانه کانی ناوک، یی شیعری و ه، زی لادانی مانا ده ژم، رد، ت، ئه و ش، وازه یان ئه و دهسته واژه دروستکراوه له ن، وان مانای فره نگی ساده و ئاس، ی ده لالی، س، خه س، ته تی جیاواز به وشه ی (ترس) ده به خش، ت.

یه کم: ترس، شیعریه تی ن، وان مانای فره نگی و مانای ده لالی ده گه یه ن، ت. دووهم: ترس، ب، شای هه ردوو گوزاره ی (من په یقم له و، دا/ په یقم به له و، دا) ب، ئاستی وه ک یه کبوون بهرز ده کاته وه. س، یه م: ترس، هاویه کبوونی ن، وان دوو گوزاره ی (من په یقم له و، دا/ په یقم به له و، دا) له خه س، ته کی شیعریه وه ب، خه س، ته کی زانستی ده گ، و و له شاعر و شاعیر دووری ده خاته وه.

به کورتی ده توانم ب، م لادانی زمانی له پ، وانه کان، یان به ش، وه یه کی له بارتر وهرگ، انی مانای فره نگی ب، ئاستی ده لالی به یه ک، ل له دیارده کانی شیعری به شدار سامی ده ژم، رد، ت، هه ر ئه و لادان و وهرگ، انه یه له بهر هه مه کانیدا شیعریه ت له زمانی گ، انه وه جیا ده کاته وه! که واته وه ک روونمان کرده وه ه، زی شیعری ش، وازی ئه بستراکتی ته عبیری دره وشاوه، به هه ند، خه س، ته تی وه ک لادان و دره وشا نه وه و خر، شان و جیدییه ته وه به نده.

ش، وازی ئه بستراکت

(گروپی س، یه م/ دنیای به تا، ی زمان)

ده قه گه رایي گروپی س، یه م له گه جیاوازییه کانیان له روانینی مندا پ، کها تووه له (ئه نوهر مه سیفی، یوونس ره زایی، په رویز زه بیح غو، امی، که مال ئه مینی، ته یب قادر...) و ز، تریش... ش، وازی ده قی ئه و گروپه ئه بستراکته، ه، زی خ، یان له (دواختن و پ، شختن) و (ره مز) و (هه ست) خرج ده کهن، ب، پرکردنه وه ی ب، شاییه کان هه میسه پشت به بیرکردنه وه و خه یا، ی خو، نهران ده به ستن! له ش، وازی ئه بستراکتی

شيعری دواي راپه يـن مامه هـکردن له گه شـوازي دا شتن ستوونی ده که و تـه وه، مامه هـکردن له گه ده نگ و تيشکی وشه ستوونيه، به شـکیان له سهر نـودزی مانا شـده بنه وه، به مـام دووباره لهو شـده بوونه وه يـه فره ره هـنده دا له بری و نهی شيعری، ده نگ و رهنگی وشه شـوه يان پـده به خـش ت! هـروهـا ناوک يـی باو و لـکچوواندنـی باو و به شـک له ئاوه نـاو و ئامـرازی په يوه نـدی ده سـنه وه و جوله ی ژيان و بـهـوده یی ژيان ده نوسنه وه، له سـينه وه دا هـند جار ته و او له بـ مانایي و بـ و نه یی ون ده بن، يان به دیوه که ی دیکه نایانه و ت جهخت له چوونه قوایي ژيان و شته کان و بـهـوده یی بکه ن!

ده قه گـرایي گروپی سـیه م، له رـگای دواختن و پـشختنی وشه، ره هـند کـی نا باوی ده نگ و تيشک به ناوک يـی ده به خـش و پشت به ئاگایيه کی قو س و دیا لـگ و ره مز و هـستی خر شـاو و تيشکی وشه کان ده به ستن، پـیانوايه وشه ی روت و ره مز ئامـز بايه خـکی گه وره تری هـيه، نه ک و نه... له رـگای جوله و دیا لـگ وه کاریگه ری له سهر ده روونی خو نـهران دروست ده که ن، بـ ئه وه ی هـیچ گوتار لـک به رجه سته بکه ن... ئا مانجيان ئازادکردنی خو نـهره له هـژموونی ئايد يـل لـژيا! ئه و ره هـنده ئه بـستراکته ی شيعری دواي راپه يـن که مـکیان نه بـ، له سهر ره مزی داخراو و بـ هـست و بـ جوله کار ناکه ن! به بـکو به جوانگوتن و لـکچوواندنـه نائاساييه کان و هـستی نه یاری وشه کان و نیگار کـشانی تيشکی ده لاله ته کان به نـدن، هـند کـيان جگه له دواختن و پـشختن، له سهر جوله ی مانای نائاشنا و و نه ی شـواوی شيعری کار ده که ن... به مـام به گشتی ریتمی نوسينيان توونده و له سهر تيشک و ده نگـدانه وه وه سـتاوه.

ده توانين له رووی هونه رييه وه له پشت دنيای به تا ی زمان و زمانی ئه بـستراکت، وزه و جوله ی ده نگ و مانای نائاشنا و تيشکی ده لاله ته کان و هـست و ئاگایي و ئه ژموون بد زينه وه، دور له قو سايی مه عريفه و گوتارخوازی! به و مانا يه ش ئه بـستراکت به رزترین پله ی ته عبيرکردنی هونه ری جوله ی ئاگایي و هـستی جوانيه! ئه گه ر ته عبيرييه ت خـی له ته وه ره ی و نه و مانادا ببـينه ته وه، ئه وه ئه بـستراکت سـينه وه ی و نه يـه له پـناو جوله ی جوانيـدا... له شـوازی ئه بـستراکتدا چيگوتنی زمان له جوله و هـست و دیا لـگـدا ون ده بـت، به مـام جوانگوتنی زمان له چه مکی دواختن و پـشختنی وشه ی رووته وه به رجه سته ده بـت، که واته له شـوازی ئه بـستراکتدا به شـکی زـر له چيگوتنی زمان نامـی لـده که و تـه وه، به مـام به گشتی جوانگوتنی زمان ئيسـتـتیکا و ئاگامه نـدی ده و و ژـنـد.

هزار کون له پرچم بووه و
هر سر ئاو نه که و تم
من ده مه و ت له ناوه استی ته مه نمدا
سر ئاو بکهوم و
ته و اوای دونیا به رو و توقوتی ببینم

”کامہ بہ شیعری مرثیہؔ لہ نزیکمانہ؁ تہیب قادر؁ چ 1؁ 2017ء“

له نځوان مردن و ژيان، (سهرڼاو كهوتن) و (سهرڼاو نه كهوتن) رسته ي هزار كون له پرچم بووه دهستلـ دراوـكي نامـ و نادياره، ئيستـتيكا و ئاگامه ندي دهوـوژـنـ... ئهو (له يه كنه چوونه) ي مردن و ژيان ته ئويلي جياواز و ئاسـيه كي ديكه ي چاوـهـواني بـ خوـنـهران واـا ده كات و تـوانيني باو تـكـده شكـنـ، ئهو په يوه ندييه نوـيه ي نـوان كون له پرچ بوون و سهر ڼاو نه كهوتن خوـندنـه وه يـهـكـ دهوـوژـنـ كه په يوه ندي به واقعـكي ناديار ي گومان او و ساتمه كړدني ئاسـي چاوـهـواني باوي خوـنـره وه هـه يـه .

دواى ته‌واو بوونى رسته‌ي (هزار كون له پرچم بووه) ئه‌وه خوځنه‌رانى باو ئاماده نيين بير (له سهر ئاو كهوتن و سهر ئاو نه‌كهوتن) بكه‌نه‌وه، چونكه له چاوى خوځنه‌رانى باو رسته‌ي دووهم به‌رده‌وامبوون ناگه‌يه‌نت، به‌كو به‌به‌رده‌وام بوون، رسته‌ي دووهم ده‌به به دياريكراوى رسته‌ي يه‌كهم ته‌واو بكات، ده‌به له رووى ماناوه رسته‌ي دووهم به نموونه په‌يوه‌ندى به ئا زبوونى قژ و هه‌وه‌رينى قژه‌وه بكات، نه‌كه سهرئاو كهوتن؟! به ئا زبوونى قژ و به هه‌وه‌رينى قژ به به ماندوو بوون خوځنده‌وى رسته‌ي يه‌كهم به‌ره‌وپه‌شوه ده‌چه‌ت... كه‌واته ئه‌گەر رسته‌ي دووهم و (دواتر) به هيچ شته‌كه‌وه (به رسته‌ي پشه‌تره‌وه) به‌ند نه‌بوو، ئه‌وه جهرىانى بيركرده‌وى خوځنه‌رى باو ده‌چه‌ت، يان ته‌وانينى باوى خوځنه‌ر دووچارى چه‌په‌سان ده‌به‌ت:

ناترسیت من بـژم و
 هه موو کـشت پیس بکه م
 ناترسیت له دانه گیرسانی گلا پـکی شهوت
 چاوم بکوژـنمه وه و
 هه موو ته مه نت
 خهریکی دهست را کـشانی من بیت

به دیار نینوا کردنی من به سهر به یته؟ 19

له ګڼلاری "رامان" ژماره (227) ی نیسانی (2016) نوسر و توښه

(رههبر مهحمود زاده) له باره‌ی تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی شیعرى (یوونسی ره‌زایی) نویسیویه‌تی: ره‌زایی دواى جوله‌ی مانای نائاشنا ده‌که‌وت، نه‌ك سینه‌وه‌ی و نه‌ی شیعرى... ئەو تایبه‌تمه‌ندییه‌ بـك له شاعیرانى شـوازی ئەبستراکت به‌و مانایه‌ی من لـره‌دا قسم لـکردووه، هه‌به‌ته به‌شـوه‌ی جیاواز، ده‌گرـته‌وه... ده‌مه‌و بـم ئەگر شیعرى یوونسی ره‌زایی له رـگای جوانگوتن و لـکچوواندنه نائاساییه‌کان و هه‌ستی نه‌یاری وشه‌کانه‌وه به‌شیعرى نو و دواى راپه‌ینی باشورى کوردستانه‌وه بـلک، ئەگر چیگوتنى شیعرى ئەو نامـی لـبکه‌وته‌وه، ئەگر وزه‌ی ده‌نگ و ئاگایى و ئەزموون له شیعرى ئەودا به‌رجه‌سته بـت، ئەوه جیاوازی ئەو له‌گه‌ شیعرى ئەبستراکتى دواى راپه‌ین، له به‌رجه‌سته‌کردنى و نه‌ی شـواودایه، ئەوه‌ش له فه‌زای شیعریدا ره‌نگکردنى وشه‌یه له نه‌خشکاری به‌رجه‌سته‌دا، که مانای جیاواز و گوتارى جیاوازی لـده‌که‌وته‌وه و له‌وشه‌وه ساتمه به‌خوـنه‌رى باو ده‌کات و ده‌یخاته بـشاییه‌وه.

گورگـك فه‌رز کهن له پـستى شارد
ده‌وه بـه گوـه‌به‌ژانه‌ی
له په‌نجه‌کانى نه‌قاشـکدا ئاوابوون
پـلیسـیش له رـگا فیتوو لـده‌دا و
روو به‌رووى کلوه به‌فره‌کان

پـکـك هه‌ده‌دا له ئاور. رـژنامه‌ی "هـیج" ژ 7، 1/1/2017

هونه‌رمه‌ندـك له رـگادا پـش ئەوه‌ی بـچـته‌سه‌ر کار و ده‌ست به‌کاره هونه‌رییه‌که‌ی بکات، دـخـش ده‌بینر و فیتوو لـده‌دا، پـش ئەوه‌ی کار له سه‌ر کـشانی و نه‌ی گورگ و پـلیس بکات و ژيانیان بخاته تابلـیه‌که‌وه، بـخ گهرمکردنه‌وه له کاره‌که‌ی پـکـك له ئاور هه‌ده‌دا و ئینجا په‌یتا په‌یتا به‌سه‌لیقه‌ی هونه‌رى خـی جیاوازییه‌کانى ژيان ده‌نه‌خشـنـ... لـره‌ پرسیار ئەوه نییه بـ نه‌قاشه‌که‌ی یوونسی ره‌زایی بـخ مه‌ستکردن به‌و نه‌کـشان، ده‌خواته‌وه و دـی به‌جیاوازییه‌کان خـشه و فیتوو لـده‌دا، به‌کو پرسیار ئەوه‌یه ئایا وه‌ك ئەوه‌ی باوه قه‌ده‌غه نییه، پـلیس له سه‌ر کار بـخ گهرمکردنه‌وه بخواته‌وه؟!

په‌یوه‌ندى گورگ و پـلیس، گوـه‌به‌رـژه و به‌فر له ره‌نگکردنى وشه‌دا جگه له نائاشنابوون و ساتمه‌کردن به‌خوـنه‌ر و دروستکردنى بـشایی چیه؟ ئایا جیاوازی تـوانینمان بـ (پـلیس، هونه‌رمه‌ند) و (گوـه‌به‌ر، کلوه‌به‌فر) په‌یوه‌ندى به‌جیاوازی شار و لادـوه هه‌یه؟ وه‌ك دیاره جیاوازی (گورگ) و (پـلیس) زـر به‌روونى له‌لایهن

هونه رمه نده وه و نه کراوه... ئایا ئه و چيگوتنه له رووی ههستی
مرقدستی و ئاژه ددستی به جرك له جرهكان نامی
لناکه و تهوه؟ ئه گهر ئه و چيگوتنه نامی یان نائاشنا بوون
به رجهسته بکات، ئه وه نیگارکردنی (گو به به ژه) و (ک به وه به فر)
جوانگوتنی لده ژ. له و ئاماژه کردنه دا ده مه و په یوه ندی شیعری
له گه شوازی ئه بسترکتی شیعری دواي راپهرين بخرمه بهر چاوی
خو نه رانه وه...

ههر دوو کاری (وه ین) و (پکهه دان) جیاوازی نوان مرقد و ئاژه
دیاری ده کات، گورگه که رهزایی ده وه، به نام پل یسه که
پکهه ده دا... ئه گهر وه ین نیشانه ی ده مگه رمکردنه وهی ئاژه
لبکه و تهوه، ئه وه پکهه دان م شکگه رمکردنه وهی مرقدی
لده که و تهوه، له ناوک ییدا ده مگه رمکردنه وه و م شکگه رمکردنه وه دا
هیچ جیاوازی به کیان نییه، وهك یهك هاتنه وهی ئه و سیاقه ب
تایبه تمه ندی ههر یهك له گورگ و پل یس ده گه ته وه، ههر دوو کاره که
باری ئاسایی ژیان ده گه یه نن، که چی شاعیر راگه یانندی ئه و دوو باره
له رگای (شار) و (فیتوو ل دان) ل کدوور ده خاته وه، به و مانایه ی
نه گورگ شاریه و نه پل یس روو به رووی سروشت فیتوو ل ده دات...
راسته ئه و ل کدوور خستنه وهیه هیچ مه عریفه و گوتارخوازی به کی له
پشته وه نییه، به نام ده ش ب ین شاعیر توانیویه تی له رووی زمانی
چيگوتنه وه ده نگي نائاشنا بوون بک ش و له رووی جوانگوتنی زمانه وه
تیشکی ئاگامه ندی بنه خش ن، که واته له و ک پله یه دا چيگوتن ده که و ته
سهر ده نگي مانا و جوانگوتن به تیشکی ده لاله ته کانه وه په یوه ست
ده ب.

به به فر سو نند
که سپتی داوه ریوه له خهونی ئه و حه شیمه ته
که سهرما یهك سهر و به ندی ئه و شاعرانه یه و
که سیره تر
شاعیر کی وه ریو له خهونی سپیایی. ل 47
کمه ه شیعری (منم شاعیری ژنانی چاوه وان، یوونس رهزایی، ده زگای
چاپ و بکاو کردنه وهی ئاراس، چ 1، ههولر- 2007)

ده رئه نجام:

ئه ده ب، ده که و ته نوان س بوون و س ستراتیژ و س ده ق، جیاوازی
ئه و س یانه ش پویستیان به هاوگونجان ههیه، ئه گینا جیاوازی به کان
ناك ده که و نه وه. ئه ده ب، هونه ر و ئیستیکایه، جه مسهری هونه ری
واته بوونی ده ق و ده قی نوسهر و ستراتیژی دانه ر. به نام جه مسهری

ئىستىتىكى واتە بوونى خوڭنەر، ستراتىژى خوڭنەر، دەقى خوڭنەر. ئەدەب، دەكەۋتە نوان كارى ئەدەبى و دەقى ئەدەبى: كارى ئەدەبى لە حەقىقەتى بووندایە، بەلام دەقى ئەدەبى فیکرەى يەكگرتوۋى كك تائاملىرى نوان دەق و خوڭنەر، بابەت و خود، دەق و دانەر... رەتدەكاتەۋە. كار سەر بە ھىرمىنلىككايە و دەق سەر بە سىمىللىزىيە.

شيعرى نولى كوردى دۋاي راپەلىنى 1991ى كوردستانى باشور، ۋەك كارى ئەدەبى و دەقى ئەدەبى ككى ئەۋشەپلە شيعرىيە دەگرلەتەۋە، كە لە فەزايەكى تا ئەندازەيەكى زار ئازاد و زمانلىكى تا سنورى پەردەنەپلە شىندايە و بىر لە واتاي كات و بنەما ئاينىيەكان و فەزاي ئايدىللىزى ناكاتەۋە. بەلام شيعرى كلاسيزمى كوردى باركراۋە و نەيتۋانىۋىيە پرسىياري خلى بكات، ناتۋانين دنياي كوردى لە نوان شيعرى كلاسيزمى كوردى بە دەست بەللىن... ھەمىشە شيعرى كلاسيزمى كوردى چەمكى بەدۋايەكدانەگەان و دىيالگ نەكردن بەرجەستە دەكات، شيعرى كلاسيزمى كوردى بە شيعرکردنى مەعريفەى ئاينىيە. لە شيعرى دۋاي راپەلىندا شاعىر جوان لە دنيا و مەعريفە و خەيالى شيعرى دەۋانلى، بەلام لە واقىيەى خلى ھەللىت و خلى رادەستى بە شيعرکردنى دنيا دەكات، ئەۋەش چەمكى دىيالگىگىگىگى شيعرى و ژانۋىۋارى مەللى تەختەر دەكاتەۋە. شيعرى دۋاي راپەلىن لە روۋى شەۋازى نوسىن و تەكشكاندنى ئاسلى چاۋەۋانلى خوڭنەر دابەشى سە پارچە كراۋە و لە سە شەۋازى دىيالگىگىگىگىگى بەرجەستە كراۋن...

يەكەم: شەۋازى دەربلىنى دەلالەتخۋازانە، كە لە رەگاي ژيانەۋە خىيان نىشان دەدەن و پشت بە رىتمى ناۋەكى دەبەستىن... زەربەى شاعىرانى ئەۋگروپە بى رەنگاۋەنگىگىگىگى مانا گرامەر تەكەشكەللىن، ھەۋدەدەن جوانگوتن و چىگوتن بىپارلىزن، ھەندەكەيان جەخت لە دامەزراندنى پەيوەندى نولى نوان وشە و وشە، وشە و مانا دەكەن، ھەندەكەيان دۋاي رستەى شيعرىيە و دووبارە كىرەنەۋەى ناۋكەلى دەكەن، ھەندەكەيان لادانى دەلالى بە ۋەۋزانى ماناۋە دەبەستەۋە، بەلام بە گىشتى لە سەر ۋەللى شيعرى و واقىيەى ژيان كار دەكەن و رىتمى نوسىنيان خاۋە. بى نمۋنە شاعىران ئازاد سوبحى، ھەندەللىن، رەز ھەلەجەلى، تەلەت تاهىر، دلاۋەر رەھىمى، داستان بارزان...

دوۋەم: شەۋازى تەعبىرى ئەبستراكت، كە لە روۋى جۈلە و رىتم و داللىشەۋە تەعبىرىيە و لە روۋى ماناۋە روۋت، ھەلى خىيان لە لادان و ئامازە خەرج دەكەن، بى پەكەندەۋەى روۋتى مانا و بىشايەكانى پشت بە خوڭنەران دەبەستىن، بە گىشتى لە سەر جۈلە و جوانى كار دەكەن

و ریتمی نوسینیان نیمچه خاوه. ئەو شـوازه دوو بەشە، یەكەم، شـوازی ئەبستراکتی تەعبیری گەردوونی و دووهم شـوازی ئەبستراکتی تەعبیری درەوشاوه. بـ نمونە شاعیران تەیب جەبار، شـاـا و حەبیبە، پەروەز زەبیح غوـامی، جەمیل مורادی، رابەر فاریق، بەشدار سامی، بەیان عەزیزی...

سـیەم: شـوازی ئەبستراکت، خـیان لە دواخستن و پـشـخستن و رەمز و ھەست دەبیننەو، رەھەندـکی ناباوی دەنگ و تیشك بە ناوـکی دەبەخشن، چـگوتنیان نامـی لـدەكەوـتەو، بەـام جوانگوتنیان ئیستـتـکا و ئاگامەندی، ھەمیشە پشت بە خوـنەران دەبەستن، مامەـكردنیان لەگەـ شـوازی داـشتن ستوونی دەكەوـتەو، مامەـكردنیان لەگەـ دەنگ و تیشکی وشە ستوونییە، بە گشتی ریتمی نوسینیان توونە. بـ نمونە شاعیران ئەنوەر مەسیفی، یونس رەزایی، كەمال ئەمینی، تەیب قادر...

ھەولـر 12/6/2017